

Andrew Goudie, *The Nature of the Environment — An Advanced Physical Geography*. Basil Blackwell, Oxford 1984, str. 331.

Med novejšimi, nam dostopnimi angleškimi deli iz fizične geografije zasluži Goudiejeva knjiga večjo pozornost. Avtor si je namreč zastavil cilj, da predstavi snov na nov način. Izhaja predvsem iz občutnih sprememb, ki so v zadnjih letih zajele naravno geografijo. Pri tem so ga vodili trije pomembni vidiki. Prvi je tesnejša povezanost z družbeno geografijo in usmerjanje v proučevanje perečih vprašanj geografskega okolja. Drugi izhaja iz čedalje izrazitejše usmeritve celotne geografije v različna merjenja in numerične analize. Tretji vidik, ki po mnenju avtorja dokaj vpliva na naravno geografijo, je izreden razmah znanja geografiji bližnjih strok, zlasti v ekologiji, hidrologiji in nova spoznanja o tektoniki plošč in podrobnejše poznavanje pleistocena.

Namen knjige je torej dati širše in novejše podatke o geografskem okolju na celotnem planetu in v posameznih njegovih delih. Želi povezati dognanja geomorfologije, klimatologije, hidrologije, pedologije in biogeografije. Ob tem pa pretehtati smeri človekovega preoblikovanja pokrajine in tudi to, kako pokrajina preoblikuje njega.

Glede na izhodišča in cilje pa vsebina knjige ni razdeljena na poglavja, ki bi ločeno obravnavala posamezne naravogeografske dejavnike, kakor je razdeljena v marsikaterem dosedanjem delu, temveč je razporejena tako, da izstopa medsebojna povezanost sestavnih delov okolja v različnem obsegu, po vsej Zemlji, in po posameznih njenih delih. Prvi del knjige obravnava zato najprej geološke in podnebne razmere na Zemlji, saj so temelj drugim naravnim pojavom.

Poglavje o geoloških osnovah vsebuje vrsto podpoglavij, ki zajemajo zgradbo Zemlje, izoblikovanost kopnega površja, morsko dno, potrese, oblike in premikanje celin, tektonske plošče itd. Tudi poglavje o podnebnih osnovah obsega zelo pestro vsebino, od navpičnega prereza ozračja, preko razporeditve temperatur in padavin na Zemlji, hidrološkega cikla in morskih tokov do podnebnih sprememb in nihanja oceanske gladine.

Štiri poglavja v drugem delu knjige obravnavajo štiri glavne naravne pasove na Zemlji: polarni, zmerni, puščavski in tropski pas. Navedene so njihove glavne značilnosti s težnjo prikazati medsebojno povezanost različnih pokrajnotvornih dejavnikov pa tudi spremembe, ki jih je izzvalo delovanje človeka.

V nadaljevanju avtor predstavi še dvoje posebnih »intrazonalnih« pokrajinskih tipov, ki se pojavljata v vseh štirih naravnih pasovih, to so gorovja in morske obale. V poglavju o gorah spoznamo gorsko podnebje, snežne razmere in snežno mejo, gorsko vegetacijo in zgornjo gozdno mejo, pokrajino nad drevesno mejo in tudi nevarnosti, ki človeku pretijo v gorah.

Četrti del knjige z naslovom Pokrajina in ekosistemi v šestih poglavjih zajema različne naravne pojave, značilne za pokrajino. Prvo poglavje obravnava rastlinstvo in živalstvo. Sledijo poglavja o tektonskih procesih, preoblikovanju pobočij, o prsti in preperevanju, hidrološkem ciklu in rekah. Ta del knjige zaključuje poglavje o mestih, kjer avtor ponovno na konkretnem primeru na kratko ponazori povezanost pojavov. Med drugim spoznamo mestno podnebje, onesnaženost mestnega zraka in z njim povezane težave (v tabeli o povprečni koncentraciji žveplovega dioksida in delcev v zraku nekaterih mest omenja tudi Zagreb), termalno polucijo rečne vode itd.

Knjigo zaključuje peti del, ki ima naslov Narava, človek in okolje. V njem so zajete nekatere ključne teme iz fizične geografije. Mednje avtor uvršča prepletenost v okolju, medsebojne vplive v njem, vlogo človeka in njegove posege v pokrajino,

korist in uporabnost naravne geografije itd. Sledi bogat seznam literature z mnogimi deli, ki podrobneje obravnavajo teme, uvrščene v knjigo.

Celotno knjigo dopolnjujejo številne ilustracije. Vrsta diagramov, blokdiagramov, profilov in kart nazorno ponazarja obravnavane pojave. Tudi črnobeke fotografije so smiselno vključene v tekst. Prikazujejo reliefne oblike, vegetacijske tipe, profile prsti, posledice naravnih nesreč itd. Med fotografijami so zanimivi portreti nekaterih znanih naravoslovcev, npr. Darwina, Davisa, A. Pencka itd. Obilo podatkov vsebujejo številne preglednice. V njih niso le številke, temveč tudi podatki o skupinah prsti, morfografskih conah na Zemlji, o tipih jezerskih kotanj itd.

Avtor je pri obravnavi naravnogeografskih značilnosti pokrajine gotovo naredil korak naprej. Vključil je številna nova dognanja, do katerih so se medtem dokopali naravoslovci. Skozi knjigo se odraža skrb avtorja, da bi čim bolj vzročno povezal dogajanja v pokrajini. V tem stremljenju gre tu in tam morda celo predač. Bralec postane npr. pozoren, ko zasledi razprostranjenost prsti po svetu (po ameriški sedmi aproksimaciji) v poglavju o podnebnih osnovah, medtem ko se poglavje o prsti pojavi v četrtem delu knjige. Verjetno bi bilo lahko vse o prsteh združeno v tem poglavju, saj v pedogenezi poleg podnebja deluje še vrsta drugih vplivov.

Knjiga predstavlja nov tip učbenika obče fizične geografije, s pridom jo bodo lahko uporabljali vsi, ki jih zanima ta snov.

F. Lovrenčak

Problemy kompleksnoj geografii. Izdatel'stvo Kazanskogo universiteta. Kazan 1985, str. 188.

Knjiga je pravzaprav zbornik, ki vsebuje različne prispevke članov tatarske podružnice geografskega društva Sovjetske zveze. Poleg njenega znanstvenega programa obravnavajo sestavki problemske strani fizične geografije, zlasti geomorfologije in klimatologije, večjo pozornost pa namenjajo tudi vprašanjem ekonomske in medicinske geografije, varstvu narave in etnografiji. Zanimiv je torej že izbor prispevkov, ki posegajo na zelo različna področja geografije, kar je pravzaprav značilna poteza publikacij, ki izhajajo v manjših republikah in pokrajinah SZ, zlasti baltičkih; tokrat se s tem srečujemo pri geografskih tatarske avtonomne oblasti, kar je zanimivo seveda tudi za nas.

Toda zgolj zaradi tega o knjigi verjetno ne bi poročali, saj je v njej vrsta specifičnih in tudi ožje teritorialnih člankov. Našo pozornost je pravzaprav pritegnil naslov zbornika, kajti o kompleksni geografiji v Sovjetski zvezi ni veliko slišati, čeprav teoriji geografske vede posvečajo tam veliko pozornosti. Žal se je tudi tokrat pokazalo, da naslovi zbornikov večkrat zavajajo, saj se za imenitnimi naslovi skrivajo včasih zelo različni in zelo enostranski prispevki, ki imajo malo skupnega.

V omenjenem zborniku so seveda članki, ki so iz tega ali drugega razloga zanimivi tudi za nas, še posebno tisti, ki so vsebinsko širši ali metodološko pomembni, npr. zaradi uporabe kvantitativnih metod. Tak je prispevek o kvantitativnem prikazu asimetrije rečnih dolin in njihovih pobočij, članek o ciklonski in anticiklonski aktivnosti ter njeni vlogi v atmosferi severne polote, nadalje članek o modeliranju dinamičnih sistemov naseljevanja prebivalstva pa tudi prispevek o problemih kompleksnega proučevanja teritorialnih transportnih sistemov. Toda na zbornik ne opozarjamo zaradi tega, pač pa z avtorji dveh prispevkov, zaradi prvega z naslovom Problemi proučevanja strukture geosistemov, ki so ga sestavili trije avtorji (R. G. Huzeev, I. M. Paramanov in A. G. Stepin), še bolj pa zaradi drugega z zelo značilnim naslovom Enotna teorija geografskega polja (Edinaja teorija geografskega polja), ki sta ga napisala A. M. Trofimov in N. N. Soloduho. Na slednjega želimo posebej opozoriti, saj je zaradi njega naslov publikacije do neke mere sploh upravičen.